

UDC: 378(477)(092)-Тепл

НЕЗАБУТНІЙ МАРКО ВЕНІАМІНОВИЧ... (СПОГАД)

Степан Хороб

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри,
Кафедра української літератури,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника (УКРАЇНА),
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
e-mail: stepan.khorob@pnu.edu.ua

РЕФЕРАТ

В основі статті – спогади про враження, які викликала у студентів поява першого доктора наук в історії Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника) Марка Теплінського. Обґрунтовується думка про необхідність зберігати і розвивати ті перспективні тенденції, які уособлює собою постать професора М. Теплінського та тих, хто своєю працею долучився до формування сучасного Прикарпатського національного університету.

Ключові слова: М.В. Теплінський, Прикарпатський національний університет, русистика в Україні, викладання зарубіжної літератури, традиція, спадкоємність.

UNFORGETTABLE MARKO VENIAMINOVYCH... (MEMORY)

Stepan Khorob

Professor Doctor Habilitatus of Philology, Head of Department,
Department of Ukrainian Literature,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (UKRAINE),
76018, Ivano-Frankivsk, 57, Shevchenko str.,
e-mail: stepan.khorob@pnu.edu.ua

ABSTRACT

The article is based on memories of the impressions that the appearance of the first Doctor of Science in the history of the Ivano-Frankivsk State Pedagogical Institute (now the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University) Mark Teplinsky caused in students. The idea of the need to preserve and develop those promising trends that are personified by the figure of Professor M. Teplinsky and those who contributed to the formation of the modern Precarpathian National University with their work is substantiated.

Key words: M.V. Teplinsky, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Russian studies in Ukraine, teaching foreign literature, tradition, continuity.

Хочу поділитися спогадом про людину, яка залишила глибокий слід тут на Прикарпатті. Я не був безпосередньо учнем професора Марка Веніаміновича Теплінського. Але, як зараз, пам'ятаю: на другому поверсі центрального корпусу був читальний зал бібліотеки, а ліворуч від нього – бібліографія, де працював завсідник того відділення Володимир Теодорович Полек¹. І саме

¹ Полек Володимир Теодорович (1924–1999) – український бібліограф, літературознавець, педагог, кандидат філологічних наук (1974), професор (1993), упродовж 1974–1999 року працював на кафедрі української літератури Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В.С. Стефаника. (Ред.).

Володимир Теодорович познайомив мене з Марком Веніаміновичем Теплінським. Я тоді звернув увагу на одну посутню річ. Для мене, студента українського відділення, Марко Веніамінович був тим, хто викладає російську літературу і завідує кафедрою російської і зарубіжної літератури. Але яким у мене було приємне подивування від того, якою гарною українською мовою він розмовляв з Володимиром Теодоровичем. Це вже потім я довідався, що Марко Веніамінович народився в Полтаві і зберіг у своєму вжитку ці літературні норми української мови. Це було неймовірне відчуття того, що переді мною близька людина.

Коли Марко Веніамінович приїхав в Івано-Франківськ, а я навчався вже на старших курсах. Тодішній ректор Олександр Андрійович Устенко² якось сказав нам на лекції, що ми невдовзі матимемо доктора наук. І тоді, 1970-го року, у нас, студентів-україністів, виникла навіть своєрідна ревність від того, що студенти-русисти мають свого доктора наук. Це був єдиний, перший доктор наук у моєму виші – Івано-Франківському державному педагогічному інституті. То вже пізніше прийдуть сюди Володимир Грабовецький, Іван Климишин, Олександр Карпенко³ і багато інших, які становитимуть основу нашого вищого навчального закладу, який, розвиваючись, стане Прикарпатським національним університетом. І цей процес становлення і трансформації був зовсім непростим.

Пам'ятаю, 1970 року Марко Веніамінович Теплінський читав лекцію про творчість Антона Чехова. Цей класик російської літератури українського походження – загалом унікальна постать, а для мене – насамперед в драматургії. На цій лекції я почув такі речі про зв'язки Чехова і Стефаника, які для мене були відкриттям. Марко Веніамінович говорив про ту літературу, яка об'єднує людей⁴.

Пізніше, неодноразово зустрічаючись з професором Теплінським, я багато років працював у засобах масової інформації, зокрема в тодішній нашій обласній газеті «Прикарпатська правда». І якось Марко Веніамінович приносить в редакцію статтю до чергового Стефаникового ювілею і з притаманною йому інтонацією каже мені: «Може, ви поправите, бо, може, я тут щось не так переклав українською». У тій статті йшлося про Стефаника у

² Устенко Олександр Андрійович (1930–2023) – кандидат економічних наук, професор, ректор Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В.С. Стефаника впродовж 1967–1980 років. (Ред.).

³ Грабовецький Володимир Васильович (1928–2015) – український історик, музеєзнавець, доктор історичних наук (1969), професор (1980), від 1975 року працював у Івано-Франківському державному педагогічному інституті ім. В.С. Стефаника, 2 1990 року – завідувачем кафедри історії України. Климишин Іван Антонович (нар. 1933) – український астроном, доктор фізико-математичних наук (1971), професор (1980), від 1974 року працює у Івано-Франківському державному педагогічному інституті ім. В.С. Стефаника (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), зокрема професором кафедри фізики, 1994–1996 завідувачем кафедри теоретичної фізики, 1996–1998 року – завідувачем кафедри релігієзнавства. Карпенко Олександр Юхимович (1922–2013) – український історик, доктор історичних наук (1968), професор (1980), від 1977 року працював у Івано-Франківському державному педагогічному інституті ім. В.С. Стефаника (нині ПНУ імені Василя Стефаника): 1986–1990 завідувачем кафедри історії СРСР та УРСР, 1990–1995 року професором кафедри історії України, 1995–2004 року завідувачем відділу регіональних проблем, 2004–2006 директором, а від 2007 року головним науковим співробітником Наукового центру дослідження українського національно-визвольного руху Прикарпатського університету та Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. (Ред.).

⁴ Пізніше М.В. Теплінський був автором статті «В. Стефаник і А. Чехов (спроба типологічного аналізу жанру)» (Вісник Прикарпатського університету. Філологія. Івано-Франківськ, 1995. Вип. 1. С. 105–113) та розділу «Літературно-естетична позиція <В. Стефаника>» у колективній монографії «Василь Стефаник – художник слова» (Івано-Франківськ: Плай, 1996. С. 29–45). (Ред.).

кореляції з Чеховим і Гемінгвеєм, і це було зроблено для того, щоб дати чітко зрозуміти, кого ми маємо у постаті Стефаника. Марко Веніамінович брав участь у ювілейній науковій конференції з нагоди 100-річчя від дня народження В.С. Стефаника⁵.

Ще один момент. У 1996 році ми з кафедрою української літератури відвідували Косівщину та Верховинщину, і Марко Веніамінович постійно був з нами. Це треба було бачити, як він спілкувався зі літніми жінками і чоловіками у Криворівні, як він намагався збагнути речі, які до того, можливо, не усвідомлював. Він постійно вчився. І оце людяне, ця людськість була у Марка Веніаміновича повсякчас.

Марко Веніамінович – це був зразок інтелігента, взірець шляхетної людини. Працюючи після газети старшим лаборантом кафедри української літератури, я з якихось питань зайшов на кафедру російської і зарубіжної літератури, ставши мимоволі свідком такої розмови. Тодішня лаборант цієї кафедри Ольга Цівкач повідомила Марка Веніаміновича про те, що один з викладачів кафедри відмовляється читати доручений йому навчальний курс. На це Марко Веніамінович з притаманною йому інтонацією відповів: «Дитинко, я сам читатиму цей курс». Він ніколи не виходив за рамки людяності, ніколи не дозволяв собі когось повчати чи зневажати.

Марко Веніамінович Теплінський – не просто доктор філологічних наук, професор. Це насамперед людина у точному і високому розумінні слова. У 1992 році професор Володимир Григорович Матвійшин⁶, коли ректор Віталій Іванович Кононенко⁷ запропонував йому очолити після професора М.В. Теплінського кафедру, яка вже називалася кафедрою світової літератури, питає мене: «Що робити – погоджуватися чи ні?», – я йому відповів: «Погоджуйтеся, бо ректор вам пропонує це з певною метою». Взаємини, які були між Марком Веніаміновичем і Володимиром Григоровичем, багато про що говорять, і примушують нас сьогодні замислитися про те, як ми живемо. Оті моменти поваги, взаємоповаги, пошанування як людини і вченого.

Я пам'ятаю той період, коли Марко Веніамінович чи не всім на кафедрі давав теми дисертаційних досліджень. І багато людей успішно захистилися.

Якась була на кафедрі повага у людських взаєминах, і це дуже важливо зберегти сьогодні, коли ми маємо достойно витримати випробування, викликані російсько-українською стагнацією. А це можна зробити лише зберігши людські засновки, людяність, без якої неможлива гідність.

Пам'ятаю, в останні роки Марко Веніамінович уже важко піднімався сходами на факультет, але ніколи не втрачав почуття гумору, якогось своєрідного людського оптимізму. Одного разу ми разом йшли з автобусної

⁵ Можливо, йдеться про статтю М.В. Теплінського «Глибоке коріння дружби» (Прикарпатська правда. 1985. 29 січня. С. 3). (Ред.).

⁶ Матвійшин Володимир Григорович (1935–2012) – український філолог, доктор філологічних наук (1992), професор (1991), упродовж 1992–2012 завідувач кафедри світової літератури ПНУ імені Василя Стефаника. Наступник професора М.В. Теплінського на посаді завідувача кафедри. (Ред.).

⁷ Кононенко Віталій Іванович (1933–2024) – український мовознавець, доктор філологічних наук (1977), професор (1979), дійсний член НАПН України (1994), упродовж 1986–2005 років ректор ІФДП ім. В.С. Стефаника, згодом ПНУ імені Василя Стефаника. (Ред.).

зупинки до університету, і він мені каже: «Жаль, що все це минає і скоро закінчиться». Я був вражений, бо знав, про що йдеться – про його власне життя.

Я би хотів, аби ми пам'ятали про цю людину, про кожного, хто був перед нами в університеті, щоб кожен з нас десь торкнувся великої постаті Марка Веніаміновича Теплінського і зберіг у собі пам'ять про цього учителя, вченого та людину.

